

**Sprehodi po
knjižnem trgu**

Ana Geršak

Erik Valenčič: Sence ne gorijo.

*Ljubljana: Založba Sanje
(Zbirka Sanje, Roman), 2015.*

Verjetno bi vsaj med domačim leposlovjem težko našli knjigo, ki bi se lepše prilegala Brechtovi maksimi o knjigi kot orožju. Ob prebiranju uvodnega opozorila k romanu *Sence ne gorijo* Erika Valenčiča, ki pravi, da »čeprav izmišljena, zgodba pred vami ni nujno fikcija«, ter nadaljuje s sklicevanjem na evropsko urbano gverilo in uspešnico *Dvignite se!* Stéphana Héssla, se za začetek lahko vprašamo, ali sploh še lahko govorimo o fikciji ali bi bilo *Sence* bolj smiselno obravnavati kot (pre)dolgo analizo sodobne družbe z romanesknimi elementi, spisano v tekočem, novinarskem žargonu. Kot običajno je odgovor verjetno tam zunaj in nekje vmes.

Valenčič ni prvi avtor, ki so ga dogodki zadnjih let sprovcirali do te mere, da se je moral nanje odzvati z romanom. Primerjava s *Sodbo v imenu ljudstva* (2012) Toma Podstenška se iz več razlogov ponuja kar sama. Besedili se jasno opredelita do tistega, kar razumeta kot osrednji problem sodobne družbe (politične elite, korporacije, represivnega sistema, segregacije, brezposelnosti in tako naprej) in v obeh se osrednji liki odločijo za akcijo. In obakrat gre za šesterico, ker je šest očitno idealno število za netenje upora. Razlika je seveda v pristopu: če se je Podstenšek osredotočil na individualno dramo, na posameznikov dvom, ki v končni fazi zavrne nasilje, Valenčič nima ne časa ne volje, predvsem pa ne interesa (tako se

vsaj zdi) za kako psihologizacijo. Zato tudi lahko verjame v moč posameznika – njegovi liki so namreč zasnovani kot ideali, ne pa kot ljudje iz mesa in krvi. Protagoniste med seboj ločujejo le imena, socialni bekgraund in kakšna drobna značajska posebnost, nič več. Lukas, Tiara, Adriana, Vilon, Muri in Said razmišljajo, govorijo in delujejo kot eden, celo do te mere, da jih je še po tristotih straneh težko razlikovati. So nadpovprečno razgledani, nadpovprečno disciplinirani (tudi pri popivanju), nadpovprečno organizirani, inteligentni in drzni. Superjunaki v okviru človeških zmožnosti. Še kadar oklevajo, je to zgolj zaradi intelektualnih pomislekov, ne čustvenih. Poleg tega je *Sodbo*, podobno kot *Sence*, mogoče obravnavati kot nekakšen eksperiment, kot raziskovanje vzrokov in posledic – pri Podstenšku na že omenjeni psihološki, pri Valenčiču pa na družbeni ravni.

Nagovorimo slona v sobi: *Sence ne gorijo* so tezni roman. Zastavljene so široko in ambiciozno, ne toliko v literarnem kot v idejnem smislu. Po avtorjevih besedah naj bi šlo za enega najverjetnejših scenarijev prihodnosti, katerega uresničenje je le še vprašanje časa, in svojih preroških namer roman ne skriva: »To se bo zagotovo tudi zgodilo. Ta roman ponuja enega od vse bolj verjetnih scenarijev, kako bo to videti.« Pred nami je torej roman poligon z izrazito antiutopično vizijo sveta, a s humanističnim izhodiščem, ki pravi, da vsak posameznik šteje. In če to v romanu ni dovolj jasno izpostavljeno, je tu še moto: *Če verjamete, da ste premajhni, da bi lahko kaj spremenili, poskušajte zaspati s komarjem v zaprti sobi. (Afriški pregovor)*

Bi bilo boljše, če bi Valenčič svoje teze razvijal v kakem članku, eseju ali sploh neliterarnem žanru? Niti ne. V zavetju literature lahko nemoteno zaživijo še tako drzne špekulacije, ne da bi jim zato kdo očital potvarjanje dejstev. Za *Sence ne gorijo* se zdi, da so se v literarni formi znašle bolj po sili razmer kot zaradi avtorjeve potrebe po umetniškem izrazu. Za žanr romana pa je Valenčičev tekst vseeno preveč didaktičen. *Sence* imajo predolgo, prav učbeniško razvlečeno ekspozicijo, posejano s citati različnih teoretskih tekstov, od Deborda do Radcliffa (Charlesa, ne Daniela), Lebowa (Victorja, ne Bennetta), Eisenhowerja, Vaneigema in verjetno še koga – kot da avtor ne zaupa povsem bralčevemu znanju (in ima pri tem verjetno tudi prav) ali morda lastni pisateljski sposobnosti, da bo sporočilo prispelo do prejemnika v čim bolj neokrnjeni obliki, brez beletrističnega balasta.

Vodilna šesterica začne svojo aktivistično kariero z učbeniškim situacionizmom, nakar preide na radikalno ulično gverilo, v obeh primerih pa pripovedovalec razlaga pojme, načine, teoretike, zgodovino. Lahko da gre tudi za običajno poklicno deformacijo, ki od novinarskih tekstov terja

jasno in razločno obravnavo zastavljene problematike. Valenčičevo pisavo odlikuje izredna natančnost, tako pri izrisovanju prostora – dogajalni prostor, gentrificirana metropola, v sebi združuje značilnost vseh svetovnih velemest – kot razslojene, razredno in ideološko razmejene družbe. Enako skrbno popisuje tudi izdelavo domačega eksploziva (recept je sicer nepopoln, a arhivi strička Googla skrivajo tudi takšne cvetke), napotke za krajo v veleblagovnicah, načrtovanje tarč gverilskih udarov ... Valenčič je k tekstu pristopil studiozno in opaziti je, da se za njim skriva veliko raziskav, analiz, nemara tudi osebnih izkušenj, zagotovo vsaj z novinarskega področja, poklicnega srečevanja s politiki in medijsko kuhinjo. *Sence ne gorijo* so dobesedno produkt svojega časa – spretno napisan, a učbeniško pokroviteljski in neredko razvlečen vpogled v rojstvo revolucij, na meji med dejstvi in fikcijo, ki mu ne morem odreči svojstvene privlačnosti.

Takole v prerezu so *Sence ne gorijo* povprečen roman, prepričljiv pamflet in izredna analiza družbenega stanja ter možnih reakcij nanj. Sklepam, da je bil to tudi osrednji cilj teksta – ne gre za vprašanje dobrega/slabega romana, temveč za literarizirano študijo. V tem primeru je Valenčiču zagotovo uspelo tam, kjer je marsikateremu pisatelju pred njim spodrsnilo na tankem ledu. Prek fikcije raziskuje reakcijo na natančno opredeljene pogoje. Pri tem pa rezultati še niso dokončni. Zaključni »Se nadaljuje ...« sem sprva brala kot ironično predajo štafete iz romana v dejanskost, kot napoved tega, da je roman prižgal zažigalno vrstico, ki ne more tleti brez konkretnih posledic – in glede na udarnost sporočila *Senc* si boljšega konca tako rekoč ni mogoče zamisliti. Vendar je obljuba nadaljevanja mišljena povsem konkretno: *Sence ne gorijo* so prvi del širše zgodbe in že letos naj bi jim sledilo nadaljevanje, kar odpravi (ali začasno odloži) nekaj pomislekov, na primer ponikalni lik Stasija, skrivnostno zbiranje fotografij junakov, vpeljavo pomembnega lika tik pred koncem ter osrednji očitek: da se namreč Valenčičevi protagonisti preveč osredotočajo na rušenje in premalo na raziskovanje alternativnih sistemov ter da je njihov boj, v katerem ni preli-ta niti kaplja krvi, že kar utopično »nedolžen«. A že v *Sencah* je slutiti, da je urbana gverila le sredstvo, ne cilj. Toda, če zanetiš revolucijo, jo moraš tudi izpeljati, kar bodo verjetno kmalu ugotovili tudi njegovi junaki. Do takrat pa se še malo kuhajmo v limbu pričakovanja – jasnih odgovorov vendarle ne moremo zahtevati, konec koncev smo še vedno v mejah literature.